

ЗАТВЕРДЖУЮ
ректор Донецького національного
університету імені Василя Стуса
Р. Ф. Гринюк
2019 року

ІНСТРУКЦІЯ

щодо виконання вимог техногенної безпеки та порядку
дій працівників і студентів Донецького національного університету імені Василя
Стуса в разі виникнення аварійної ситуації (аварії)

Визначення термінів та перелік аварійних ситуацій

Аварія – небезпечна подія **техногенного характеру**, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколошнє середовище.

Аварійна ситуація – різновид небезпечної ситуації, що об'єктивно вимагає термінових і правильних превентивних заходів.

Небезпечна ситуація – певна сукупність небезпек(и) та умов існування, яка обов'язково призводить до небажаного наслідку, якщо не вжити превентивних заходів.

Небезпечна подія подія, зокрема катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфіtotія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків.

Перелік техногенних аварійних ситуацій, які можуть виникнути на території Вінниці

1. Радіаційні аварії на атомних електрических станціях із витоком (викидом) радіоактивних речовин у навколошнє середовище.
2. Аварійні ситуації (аварії) на хімічно небезпечних об'єктах з хімічно - небезпечними речовинами.
3. Аварії на залізничному та автомобільному транспорту при перевезенні небезпечних вантажів.
4. Пожежі та вибухи.
5. Виявлення вибухонебезпечних предметів.
6. Аварійні ситуації на системах життєзабезпечення.
7. Раптове руйнування будівель.

Радіаційні аварії на атомних електрических станціях із витоком (викидом) радіоактивних речовин у навколоишнє середовище

У разі загрози виникнення радіаційної небезпеки:

- у разі отримання інформації про небезпеку не панікуйте, уважно слухайте повідомлення та рекомендації органу місцевої виконавчої влади та самоврядування;
- попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку;
- дізнайтесь про час та місце розгортання збірного евакуаційного пункту для евакуації;
- підготуйте для укриття приміщення (для зменшення рівня радіації краще використовувати підвальне);
- герметизуйте приміщення, щоб уникнути проникнення радіоактивного пилу: щільно закройте вікна, двері, вентиляційні отвори, заклейте щілини;
- підготуйтесь до можливої евакуації: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2–3 доби, питну воду;
- підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук і таке інше) та засоби індивідуального захисту органів дихання (протигаз, респіратор, ватно-марлеву пов'язку);
- перед виходом із приміщення від'єднайте всі споживачі електричного струму від електромережі, вимкніть газ та воду.

У разі раптового виникнення радіаційної небезпеки:

- після отримання інформації за можливості укрийтесь у захисній споруді цивільного захисту, а у разі неможливості – герметизованому приміщенні;
- уникайте паніки, організуйте отримання оперативної інформації про розвиток аварії від органів місцевої виконавчої влади та самоврядування;
- здійсніть заміри рівнів радіації у місці, де ви перебуваєте, або організуйте взаємодію з організаціями, які надають таку інформацію;
- створіть запас чистої води та їжі, герметизувавши їх від потрапляння раідоактивного пилу;
- проводьте часте вологе прибирання підлоги;
- розпочніть йодну профілактику;
- проведіть герметизацію джерел водопостачання.

Для ѹодної профілактики потрібно ПАМ'ЯТАТИ !!!

Пігулки ѹодистого калію потрібно вживати після ѹжі разом із чаєм, соком або водою 1 раз на день протягом 7 діб: дітям до двох років по 0,040 г за один прийом; дітям від двох років та дорослим – по 0,125 г за один прийом.

У разі відсутності йодистого калю можна використовувати водно-спиртовий розчин йоду. Приймати після їжі 3 рази на день протягом 7 діб: дітям до двох років – по 1 – 2 краплі 5 %-ої настоянки на 100 мл молока (консервованого) або годувальної суміші; дітям від двох років та дорослим – по 3–5 крапель на склянку молока або води.

Наносити на поверхню кінцівок рук настоянку йоду у вигляді сітки 1 раз на день протягом 7 діб.

- уточніть місце розміщення збірного евакуаційного пункту;
- попередьте сусідів, допоможіть дітям, інвалідам та людям похилого віку, вони підлягають евакуації насамперед;
- швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води, найпростіші засоби санітарної обробки та інші необхідні вам речі у герметичну валізу;
- якщо ви опинилися в зоні сильного радіоактивного забруднення, терміново залиште її;
- перед виходом із будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засіб індивідуального захисту органів дихання (респіратор, ватно-марлеву пов'язку, протигаз), одягніть верхній одяг, який не накопичує радіоактивний пил (плащ, накидку з прорезиненого або пластикового матеріалу), гумові чоботи;
- після прибуцттям на нове місце перебування проведіть дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарну обробку шкіри у спеціально обладнаному пункті санітарної обробки або ж самостійно (зняти верхній одяг, ставши спиною проти вітру, витрусити його; повісити одяг на перекладину, віником або щіткою змести з нього радіоактивний пил та вимити водою; обробити відкриті ділянки шкіри водою або спеціальним розчином);
- для обробки шкіри можна використовувати марлю, одноразові рушники тощо.

Потрібно ПАМ'ЯТАТИ таке:

- використовуйте для харчування лише продукти і концервацію, що зберігалися у зчинених приміщеннях і не зазнали радіоактивного забруднення;
- не вживайте овочі, які росли на забрудненому ґрунті;
- не пийте молоко від корів, які пасуться на забруднених пасовищах;
- не вживайте воду з відкритих джерел та мереж водопостачання після офіційного оголошення радіаційної небезпеки, колодязі накрите;
- уникайте тривалого перебування на забрудненій території;
- у приміщеннях щодня робіть вологе прибирання, бажано з використанням мийних засобів;
- у разі перебування на відкритій забрудненій радіоактивними речовинами місцевості обов'язково користуйтеся засобами захисту: для захисту органів дихання – респіратором, ватно-марлевою чи протипиловою пов'язкою, зволоженою марлевою пов'язкою, хустинкою або будь-якою частиною одягу,

протигазом; для захисту шкіри – спеціальним захисним одягом типу ОЗК, плащем з каптуром, накидкою, комбінезоном, гумовим взуттям і рукавицями.

Рекомендації щодо заходів радіаційного захисту:

- ходіть лише по асфальту, не ходіть по землі, траві, калюжах;
- не збирайте листя, каштани, горіхи, ягоди, гриби, квіти тощо;
- намагайтесь обходити запилені ділянки вулиць, перебувати подалі від пилу, що піднімають машини, вітер;
- не купайтесь у відкритих водоймищах;
- не перебувайте на пляжах;
- прогулянки на відкритому повітрі обмежте до 2,5 год. на день, бажано одноразово, весь час протягом прогулянки знаходитесь у верхньому одязі з головним убором;
- при сильному пилоутворенні використовуйте ватно-марлеву пов'язку, після прогулянки вмийтесь, обмийте відкриті частини тіла, ввечері обов'язково прийті душ;
- бажано мати 1–2 постільних набори, а також одягу і взуття для прогулянок;
- підошви взуття щоденно мийте спеціальною щіткою, для одягу в будинку виділіть окреме місце;
- їжу на роботу носіть у пластикових конетейнерах (поліетиленових пакетах);
- перед споживанням їжі мийте руки, пийте відвар шипшини;
- не вживайте в їжу: молоко, картоплю в мундирі, печену картоплю, печінку, шлунки, вим'я та інші внутрішні органи тварин у будь-якому вигляді, обмежте яловичину і телятину, надавайте перевагу вареним, а не смаженим продуктам, із овочів – магазинним продуктам, ретельно мийте їх, за можливості – знімайте шкірку і вирізати серцевину у фруктів;
- при приготуванні їжі: вимочити м'ясо (наріжте дрібними шматочками) 1–2,5 години, потім кип'ятити у воді без солі до напівготовності, воду злити і далі доводити до готовності. Салат, щавель і шпинат із меню бажано виключити. Овочі і фрукти треба ретельно промити проточною водою. Все продовольство необхідно купувати там, де ведеться дозиметрична перевірка;
- перед вживанням їжі і води необхідно добре прополоскати рот водою, забрати воду через ніс і декілька разів відсякатися, ретельно вимити руки;
- харчування має бути повноцінним і вміщувати необхідну кількість поживних речовин;
- через 5 місяців приймайте полівітаміни по 1 г 3 рази на день упродовж півроку;
- при виконанні робіт поза приміщеннями вдягніть верхній одяг і головний убір, при сильному пилоутворюючому вітрі використовуйте ватно-марлеву пов'язку;
- не знаходитесь під дощем і снігом без парасольки, ховайтесь від дощу під деревами;
- не лежіть на траві;
- колодязі обладнайте навісами і відмосткою, щільно зачиняйте кришками,

- щоб у них не потрапляв пил;
- при вході у приміщення необхідно ретельно витирати взуття об сильно зволожений килимок;
- верхній одяг ретельно вичищайте за допомогою пилососу;
- взуття і верхній одяг краще залишати у передпокої;
- домашнє взуття не носіть на вулиці;
- в усіх житлових і службових приміщеннях потрібно обов'язково щоденно проводити вологе прибирання з використанням мийних засобів. М'які доріжки і килими краще згорнути, м'які меблі покрити чохлами, частіше чистити пилососом. Пилосос після роботи треба протерти вологою ганчіркою, пилозбирник очистити шляхом змочування у відрі з водою, а забруднену воду зливати у спеціально визначене місце;
- провітрювання приміщень краще здійснювати перед сном, у безвітряну погоду, після дощу або з наступним вологим прибиранням приміщення.

Аварійні ситуації (аварії) на хімічно - небезпечних об'єктах Дії при отриманні інформації про аварійні ситуації із НХР

При отриманні інформації від органу місцевого самоврядування щодо аварійної ситуації (аварії) із небезичною хімічною речовиною (далі – НХР), яка потрапила в атмосферу і створює зону хімічного зараження, необхідно:

1. Надягти засоби індивідуального захисту органів дихання і покинути район аварії.

Памятайте !

До індивідуальних засобів захисту від дії хлору належать протигаз (фільтруючий елемент кольору хакі), респіратор і ватно-марлевая пов'язка (змочені 2 %-им розчином питної води або водою).

До індивідуальних засобів захисту від дії аміаку належать протигаз (фільтруючий елемент сірого кольору марки КД або К), респіратор і ватно-марлевая пов'язка (змочені 5 %-им розчином лимонної кислоти або водою).

2. Якщо відсутні засоби індивідуального захисту органів дихання і неоможливо вийти із зони зараження:
 - укрийтесь у приміщенні, встановіть контакт з органом самоврядування (через телефон, радіоприймач, місцеве телебачення, систему оповіщення) для отримання оперативних даних про перебіг аварійної ситуації та рекомендацій щодо поведінки в умовах розповсюдження НХР;
 - герметизуйте приміщення (щільно зачиніть вікна і двері, димоходи, вентиляційні отвори, люки тощо);
 - вхідні двері завісьте щільною шторою;
 - вікна завісьте простирадлом, яке змочене водою, заклейте їх скотчем або спеціальним папером від проникнення у приміщення НХР;

Надійна герметизація приміщення виключає проникнення НХР.

У разі необхідності залишити приміщення при виникненні нагальної потреби або у разі значного перевершення концентрації НХР у повітрі:

- залиште приміщення, відключивши джерела електро- та водопостачання;
- візьміть із собою документи, цінні речі, надягніть засоби індивідуального захисту органів дихання;
- виходьте із зони хімічного зараження в бік, перпендикулярний напрямку вітру;
- при аваріях із хлором обходьте переходи через тунелі, яри, лощини – у низинних місцях може бути висока концентрація хлору;
- почувши розпорядження міського голови про евакуацію, будьте уважні до вказівок органу місцевого самоврядування і ретельно виконуйте їх;
- при евакуації транспортом уточніть час і місце посадки та попередьте про евакуацію і від'їзд сусідів;
- вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг і провітріть його на вулиці, прийміть душ, умийтесь з милом, ретельно вимийте очі і прополоскіть рот;
- при підозрі на ураження НХР виключіть будь-які фізичні навантаження, прийміть велику кількість рідини (чай, молоко і т. д.) та зверніться до медичного працівника або в медичний заклад.

У разі витоку аміаку НЕОБХІДНО:

- триматися надвітряної сторони;
- ізолювати небезпечну зону, не допускати сторонніх;
- у зону аварії входити тільки в захисному одязі;
- дотримуватися заходів пожежної безпеки;
- не палити, не використовувати відкритий вогонь;
- потерпілим надати домедичну допомогу;
- відправити людей з осередку ураження на медичне обстеження;
- при виході із зони зараження вимити очі і відкриті ділянки тіла (чаєм, молоком і таке інше);
- звернутися по допомогу до медичного працівника.

Надання домедичної допомоги потерпілому при ураженні аміаком:

- на потерпілого необхідно надягти протигаз із коробкою марки КД (К) або ватно-марлеву пов'язку, попередньо змочивши її водою або 5 %-им розчином лимонної кислоти, і винести (вивести) його із зони ураження;
- потерпілому в очі закапати дві-три краплі 30 %-го розчину альбуциду, а в ніс – оливкове масло;
- слизові оболонки і шкіру потерпілого промивати водою або 2 %-им розчином борної кислоти протягом 15 хв;
- забезпечити спокій і тепло потерпілому;
- доставити потерпілого до лікувального закладу.

Надання домедичної допомоги потерпілому при ураженні хлором:

- на потерпілого необхідно надягти протигаз або ватно-марлеву пов'язку, попередньо змочивши її водою або 2 %-им розчином харчової соди;

- винести потерпілого із зони зараження на свіже повітря;
- зняти протигаз, забруднений одяг і взуття;
- дати зволожений кисень;
- при відсутності дихання зробити штучне дихання;
- шкіру та слизові оболонки потерпілого промивайте 2 %-им розчином харчової соди або води протягом 15 хвилин;
- потерпілого негайно доставити до лікувального закладу.

Дії при аваріях на залізничному й автомобільному транспорті під час перевезення небезпечних вантажів

Загоряння, витік небезпечного вантажу, пошкодження тари або рухомого складу (ємності, які встановлені на транспорті) з небезпечним вантажем можуть привести до вибуху, пожежі, опіків, отруєння, захворювання людей і тварин.

Інформацію про аварійні ситуації на транспорті, який перевозить небезпечні вантажі, ви отримаєте із повідомлення, яке передасть орган місцевого самоврядування системою оповіщення.

Запам'ятайте! Периметр небезпечної зони при виникненні аварії (катастрофи) на автомобільному транспорті огорожується спеціальною стрічкою і знаками. Наблизжатися до цієї зони і входити до неї категорично заборонено.

Основний спосіб захисту – евакуація з місця небезпечної зони.

Дії працівників університету у разі виникнення аварійних ситуацій (аварій) із НХР, які перевозяться транспортом, аналогічні розглянутим у розділі із назвою Аварійні ситуації (аварії) на хімічно - небезпечних об'єктах.

При відчутті удару чи поштовху, якщо ви знаходитесь у потязі, потрібно:

- міцно схопитися за поручні, столик або інші елементи обладнання вагона. Відійти від вікон, заплющити очі, щоб у них не потрапили уламки скла. Якщо поруч є маленька дитина, пригорніть її до себе;
- якщо вагон перекинувся чи зазнав пошкоджень, то з нього вибираються через відчинені або розбиті вікна;
- щоб уникнути ураження електричним струмом, вибираючись із вагона, не наблизяйтесь до обірваного контактного проводу.

При виникненні пожежі у вагоні необхідно:

- зачинити вікна, щоб уникнути поширення вогню, повідомити провідника про пожежу;
- зупинити вагон за допомогою стоп-крана;
- якщо у вагоні димно, треба прикрити органи дихання змоченим водою одягом і вибиратися з вагону;

якщо доведеться пробиратися через задимлений вагон, потрібно пригнутися або стати навколошки.

Дії при виникненні пожежі

Під час пожежі необхідно остерігатися високої температури, задимленості та загазованості, обвалу конструкцій будинків і споруд, вибухів технологічного обладнання і приладів, падіння обгорілих дерев, а також провалів. Небезпечно входити в зону задимлення.

Якщо пожежа застала вас у приміщенні, слід дотримуватись таких правил:

- якщо ви почули шум пожежі і запах диму, станьте навколошки на підлогу;
- до дверей приміщення треба повзти підлогою під хмарою диму, але не відчиняти двері відразу;
- обережно доторкніться до дверей тильною стороною долоні;
- якщо двері не гарячі, то відчиніть їх та швидко виходьте, якщо двері гарячі, не відчиняйте їх – дим та полум'я не дозволять вам вийти;
- щільно закройте двері, а всі щілини і отвори заткніть будь-якою тканиною, щоб уникнути подальшого проникнення диму. Повертайтесь поповзом у глибину приміщення і вживайте заходів порятунку;
- присядьте та глибоко вдихніть повітря відкрийте вікно, висуньтеся та спробуйте покликати на допомогу;
- якщо ви не в змозі відкрити вікно, розбийте віконне скло твердим предметом та приверніть увагу людей, які можуть викликати пожежно-рятувальну службу;
- якщо ви вибралися через двері, зачиніть їх та поповзом пересувайтесь до виходу із приміщення;
- обов'язково зачиняйте за собою всі двері;
- зверніть увагу, що під час пожежі заборонено користуватися ліфтами;
- якщо ви знаходитесь у висотному будинку, не біжіть вниз крізь вогнище, а користуйтесь можливістю врятуватися на даху будівлі.

Запам'ятайте: в усіх випадках, якщо ви в змозі врятуватися, зателефонуйте «101» або «112» і викличте пожежно-рятувальну службу.

Рятуючи потерпілих із будинків, які горять, треба:

- перед тим, як увійти у приміщення, що горить, накритися мокрою ковдрою, будь-яким одягом чи щільною тканиною;
- двері в задимлене приміщення відкривати обережно, щоб уникнути зайнання від великого притоку свіжого повітря;
- у сильно задимленому приміщенні рухайтися повзком або пригинаючись;
- для захисту від чадного газу необхідно дихати через зволожену тканину;
- насамперед треба рятуйте дітей, інвалідів та старих людей;
- зверніть увагу, що маленькі діти від страху часто ховаються під ліжко, в шафу та забиваються у кутки;

- виходити з осередку пожежі в той бік, звідки віє вітер;
- якщо на людині горить одяг, звалити її на землю та швидко накинути пальто, плащ або будь-яку ковдру чи покривало (бажано зволожену) і щільно притиснути до тіла, у разі необхідності викликати медичну допомогу;
- якщо загорівся ваш одяг, треба падати на землю і перевертатися, щоб збити полум'я, в жодному разі не бігти – це ще більше роздуває вогонь;
- для гасіння пожежі використовувати вогнегасники, пожежні кран-комплекти, а також воду, пісок, землю, кошму, ковдри та інші засоби, пристосовані для гасіння вогню;
- бензин, гас, органічні масла та розчинники, що загорілися, гасити тільки за допомогою пристосованих видів вогнегасників, засипати піском або ґрунтом, а якщо осередок пожежі невеликий – накрити його азbestовим чи брезентовим покривалом, зволоженою тканиною чи одягом;
- якщо горить електричне обладнання або проводка, вимкнути автомат захисту (рубильник), вимикач або електричні пробки, а потім починати гасити вогонь.

Послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим з опіками немедичними працівниками:

- переконатися у відсутності небезпеки;
- провести огляд постраждалого, визначити наявність свідомості, дихання;
- викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- якщо у постраждалого відсутнє дихання, розпочати проведення серцево-легеневої реанімації;
- якщо у постраждалого опіки першого і (або) другого ступеня:
 - а) охолодити місце опіку прохолодною водою;
 - б) після охолодження накрити пошкодженню ділянку чистою воловою серветкою;

Пам'ятайте:

- ✓ не треба спеціально проколювати пухирі;
- ✓ якщо пухирі розірвались, накласти чисту, стерильну пов'язку;
- якщо у постраждалого опіки третього і (або) четвертого ступеня:
 - ✓ накрити місце опіку чистою стерильною серветкою;
 - ✓ за наявності ознак шоку надати постраждалому протишокове положення;
- не використовувати при опіках мазі, гелі та інші засоби до прибуття бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- при опіках, викликаних хімічними речовинами, місце враження постійно промивати чистою водою кімнатної температури до прибуття бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- забезпечити постійний нагляд за постраждалим до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- при погіршенні стану постраждалого до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги повторно зателефонувати диспетчеру екстреної медичної допомоги.

Дії при вибуках (у будинку, на вулиці, у транспорті)

На небезпеку вибуху в будинку може вказувати запах газу і задимлення. Біля квартири це можуть бути сліди ремонтних робіт, ділянки стін із порушенім забарвленням, що відрізняється від загального фону.

У транспорті ознаками, що свідчать про небезпеку вибуху, можуть бути непрямі ознаки використання саморобних або промислових вибухових пристрой, нетипових для цього місця: невідомий згорток, залишки різних матеріалів (проводів, ізоляційної стрічки). У громадських місцях і транспорті треба звертати увагу на залишенні сумок, портфелі, коробки і таке інше.

Іноді терористи використовують поштовий канал. Для листів із пластиковою міною характерна невеличка товщина (не більше 3 мм), пружність, схожість із гумою, вага не менше 50 г і ретельна упаковка. На конверті можуть бути плями, проколи, можливий специфічний запах.

Пожежовибухові явища характеризуються такими ознаками:

- повітряною ударною хвилею, що виникає при різного роду вибухах газоповітряних сумішей, резервуарів із перегрітою рідиною і резервуарів під тиском;
- тепловим випромінюванням і розльотом осколків;
- дією токсичних речовин, які застосовувалися в технологічному процесі або утворилися під час пожежі або інших аварійних ситуацій.

Дії при вибухах:

1. Необхідно скористатися індивідуальними засобами захисту, а при їх відсутності для захисту органів дихання – використовувати ватно-марлеву пов'язку, складену у декілька шарів тканину, яка змочена водою.
2. При пошкодженні будівлі вибухом входити в неї слід з надзвичайною обережністю. Необхідно переконатися у відсутності значних ушкоджень перекриттів, стін, ліній електро-, газо- і водопостачання, а також витоку газу в осередку пожежі.
3. Якщо вибух викликав загоряння, необхідно використовувати первинні засоби пожежогасіння (вогнегасники, кран-комплекти, і таке інше);
 - необхідно надати допомогу тим, хто придбавлений уламками конструкцій;
 - допомогти витягти людей з-під завалів.
 - при порятунку постраждалих треба дотримуватися запобіжних заходів від можливого обвалу, пожежі та інших небезпек, обережно вивести та надати їм домедичну допомогу, загасити палаючий одяг, припинити дію електричного струму, зупинити кровотечу, перев'язати рані, накласти шини при переломі кінцівок.

Дії при виявленні підозрілих та вибухонебезпечних предметів (пристроїв)

Для того, щоб виріznити вибухові пристрої з-поміж усіх інших, варто запам'ятати їх характерні ознаки:

- предмети є незнайомими або незвичними для цієї обстановки чи території;
- наявність звуків, що лунають від предмета (цокання годинника, сигнали через певний проміжок часу), миготіння індикаторної лампочки;

- наявність джерел живлення на механізмі або поряд із ним (батарейки, акумулятору тощо);
- наявність розтяжки дротів або дротів, що тягнуться від механізму на велику відстань;
- предмет може бути підвішений на дереві або залишений на лавці.

Найчастіше вибухові пристрої можна виявити у місцях масового перебування людей. Тому якщо ви побачили підозрілий предмет на вулиці:

- негайно зателефонуйте до Служби порятунку за номером 101 або у відділення міліції за номером 102;
- попередьте перехожих про можливу небезпеку;
- очікуючи прибуття рятувальників, огородіть чимось небезпечне місце та відійдіть від знахідки на безпечну відстань (100 м). Для огороження скористайся будь-якими підручними матеріалами: гілками, мотузками, шматками тканини, камінням тощо.

Якщо ви перебуваєте у громадському транспорті та інших місцях скупчення людей, вам необхідно бути особливо пильним та дотримуватись таких правил:

- звертайте увагу на залишені сумки, портфелі, згортки чи інші предмети, у яких можуть бути заховані саморобні вибухові пристрої;
- у разі виявлення підозрілого предмета негайно скористатися кнопкою виклику водія, переговорним пристроєм чи іншим способом повідомте про знахідку водія чи правоохоронців;
- не відкривайте знайдені пакети чи сумки, не чіпайте їх та повідомте людей довкола про можливу небезпеку.

Категорично забороняється:

- користуватися засобами радіозв'язку, мобільними телефонами (вони можуть спровокувати вибух);
- заливати вибуховий предмет рідинами, засипати ґрунтом або чимось його накривати;
- торкатися підозрілого пристрою та здійснювати на нього звуковий, світловий, тепловий чи механічний вплив, адже практично всі вибухові речовини отруйні та чутливі до механічних, звукових впливів чи нагрівання.

Якщо ж вибух стався, дуже важливо не втратити контроль та не піддаватися паніці:

- спробуйте заспокоїтися та уточнити ситуацію;
- у жодному разі не користуйтесь відкритим вогнем;
- зі зруйнованого приміщення треба виходити обережно, не торкаючись пошкоджених конструкцій та дротів;
- при задимленні обов'язково захистіть органи дихання змоченою хусткою, шматком тканини чи рушником;
- за можливості та наявності необхідних знань і навичок надайте першу домедичну допомогу постраждалим;
- дочекайтесь прибуття представників аварійно-рятувальних служб та у подальшому дійте за їх вказівками;
- якщо вибух стався у громадському транспорті, вам необхідно насамперед виконувати всі команди водія чи команди, які оголошуються дистанційно.

Пам'ятайте!

Одна з основних причин нещасних випадків, пов'язаних із вибуховими пристроями, – грубе порушення елементарних правил безпеки.

Знешкодити вибуховий пристрій або локалізувати вибух можуть лише підготовлені спеціалісти після виведення людей із небезпечної зони.

При виявленні підозрілого предмета негайно повідомте про це Службу порятунку за номером 101 (112) та правоохоронні органи за номером 102.

Дії при відключені теплопостачання

Прийоми пасивного теплового захисту, тобто збереження того тепла, яке є у приміщенні:

1. Ретельно утеплити вхідні двері, забивши щілини між дверима і дверною коробкою будь-яким ущільнювачем, у крайньому разі скрученими у валики ганчірками. Ще краще – оббити двері зовні шматком волоку або іншого теплоізоляючого матеріалу. Зсередини приміщення треба завісити дверний отвір від стелі до підлоги ковдрою.

2. Вікна ретельно ущільнити. Щілини ліквідувати будь-яким способом: заклеїти папером, забити поролоном, ганчірками, залити фарбою, замазати замазкою, пластиліном тощо. Зробити на обох рамках і з обох сторін – зовні і зсередини. Простір між рамами можна викласти ватою або непотрібними ганчірками, у крайньому разі – газетами. У разі катастрофічних похолодань заповнити простір між рамами від низу до верху ковдрами, подушками і непотрібним теплим одягом. Щільно ці речі набивати не варто.

3. Штори на вікнах мають бути максимально щільними, обов'язково від підлоги до стелі, бажано світлого тону і обов'язково цілодобово зашторені. При зашторюванні штори треба заправити за батареї опалення, якщо вони хоча б трішки гріють. Штори не будуть затримувати тепло, а навпаки, будуть відбивати його в кімнату.

4. Батареї протерти від пилу, бо він теж перешкоджає тепловіддачі радіаторів. Між батареєю і стіною поставити металевий лист, який буде своєрідним екраном, що відбиває тепло в кімнату, одночасно нагрівається сам і нагріває навколоишне повітря. Якщо металу немає – замініть його листом картону, пофарбованого срібною фарбою або обклеєного фольгою. Навісити на батареї додаткові металеві ребристі або фігурні кожухи для максимального збільшення площині тепловіддачі. Як імпровізовані швидкоз'ємні акумулятори тепла можна використовувати довгі стрічки металу або трубки, закріплені на батареї, навішенні з усіх боків консервні банки.

5. Якщо батареї гріють слабо, але постійно – краще брати алюмінієві сплави, які швидко нагріваються і швидко віддають тепло. Якщо батареї вмикають раз на добу і ненадовго, краще використовувати масивне залізо, яке буде довго нагріватись, але також довго охолоджуватись, підтримуючи температуру в кімнаті.

6. Щоб зберегти тепло у квартирі, треба заклеїти вентиляційні отвори. Якщо ж вказані заходи не принесли бажаного ефекту, усій сім'ї треба зібратись в одній кімнаті, в якій і намагатись досягти підвищеної температури. Кімнату краще

вибрати не найбільшу, з мінімальною кількістю і площею вікон і стін, які виходять на вулицю. Спати в такій кімнаті треба не поодинці, кожен під своєю ковдрою, а разом, і під однією ковдрою, зшитою з окремих ковдр. Якщо ж і це не допомагає, тоді залишається поставити всередині кімнати імпровізований, зшитий з килимів, ковдр і покривал намет, тобто всередині квартири створити тепловий термос.

Способи активного обігріву

1. Якщо залишився газ і електроенергія, то можна користуватися промисловими обігрівачами, які обладнані вентиляторами. Такі обігрівачі, які проганяють через себе холодне повітря, ефективніші і менше споживають електроенергії, ніж такі, що нагрівають простір лише біля себе. У крайньому разі обдувайте простий нагрівач (навіть електроплитку чи праску) за допомогою побутового вентилятора.

2. Простим способом є обгортання електролампочки спеціальним абажуром, виготовленим із фольги.

3. При використанні газу для обігріву треба бути обережним, не спалювати його з ранку до вечора, а нагрівати на ньому які-небудь масивні предмети – металеві прути, наковалльні, складені у кастрюлю інструменти, брили каміння тощо.

Дії при відключенні електроенергії

Для освітлення приміщень можна користуватись акумуляторними лампами, гасовими лампами типу «Летюча миша», свічками. При необхідності найпростішу лампу можна зробити самому. Для цього треба взяти мілкий посуд, наприклад, тарілочку, і заповнити її жиром. На поверхню жиру опускаються два-три гноти і підпалюються. Якщо гноти не загоряються, їх можна одним кінцем витягти на край тарілочки.

Дії при відключенні водопостачання

Основні способи виживання в умовах відсутності гарячої і холодної води

Тимчасове вирішення проблеми відсутності холодної води

Забезпечення водою завчасно: при перебоях із водопостачанням треба ще до того, як крани стануть сухими, придбати ємності для води.

Якщо це неможливо – беріть автомобільні камери якомога більшого діаметра і, підвісивши їх на стіні та прорізавши зверху невеликі отвори, заливайте воду. Зілівська камера може вмістити 150 л, а від колеса трактора «Кіровець» – більше півтонни.

Постійне вирішення проблеми відсутності холодної води

Спорудження колодязів. У нормальному ґрунті декілька осіб можуть викопати колодязь за декілька днів. Стіни можна закріпити дерев'яними колодами, щитами, металом.

Найпростіше – зібрати на звалищі автомобільні покришки і, складаючи їх одну на одну і скріплюючи алюмінієвим дротом, отримати колодязь потрібної глибини.

Дії при вирішенні сантехнічної проблеми

При від'єднаному водопостачанні можна скористатись каналізацією, якщо встановити вдома бак (або автомобільну камеру), який заповнити за допомогою насоса і відер, зачерпуючи воду з викопаного у дворі колодязя. Відповідно, з ємності воду подавати в бачок унітазу.

Краще, а головне – простіше – сантехнічні зручності перенести у двір, обладнавши де-небудь у кутку двору звичайний туалет.

Дії при повені (паводку, водопіллі, підтопленні)

При отриманні попередження про загрозу затоплення внаслідок виходу із русла річки (внаслідок руйнування гребель водосховищ та аварійного скиду води) треба дотримуватися встановленого порядку, без зволікання вийти в безпечні та підвищені місця. При рятувальних роботах необхідно проявляти витримку і самовладання, суворо дотримуватись вимог рятувальників. Не можна переповнювати рятувальні засоби (катери, човни, плоти і таке інше), оскільки це загрожує безпеці рятувальників і тих, хто підлягає врятуванню.

Потрапивши у води, треба скинути з себе важкий одяг і взуття, відшукати поблизу плаваючі чи підвищені над водою предмети, скористатися ними до отримання допомоги.

Якщо є час, то необхідно вжити заходів щодо рятування майна і матеріальних цінностей: перенести їх у безпечні місця, а самим зайняти верхні поверхні (горища), дахи будинків.

При достатньому часі попередження паводку здійснюються заходи щодо підготовки і проведення завчасної евакуації населення і сільськогосподарських тварин, щодо вивозу матеріальних цінностей із районів можливого затоплення, про що оголошується спеціальним розпорядженням міського голови. Населення про початок і порядок евакуації оповіщається із використанням місцевої радіотрансляційної мережі і телебачення, через адміністрацію суб'єктів господарювання. Населенню повідомляються місця розгортання збірних евакуаційних пунктів, строки прибууття у ці пункти, маршрути руху під час евакуації пішим порядком, а також інші відомості, що співвідносяться з обстановкою, очікуваним масштабом лиха, часом його попередженням.

За наявності достатнього часу населення із небезпечних районів евакуюється разом із майном. Із цією метою кожній родині надається автомобільний чи інший транспорт із зазначенням часу його подачі.

У разі раптових паводків попередження населення проводиться всіма наявними технічними засобами оповіщення, з-поміж яких – гучномовні та пересувні установки.

Раптовість виникнення повені викликає необхідність особливих дій і поведінки населення.

Якщо люди, що проживають у населеному пункті, спостерігають підйом води на першому поверсі і на вулиці, необхідно залишити квартиру, піднятися на верхні поверхні; якщо будинок одноповерховий – зайняти приміщення на горищах. Знаходячись у поймі ріки при раптовому затопленні, треба зайняти підвищені місця або дерева, використати різного роду плаваючі засоби, які є під рукою, або збудувати їх із колод, дощок, автомобільних камер, бочок, бідонів та інших підручних матеріалів, що легші за воду.

Заходи обережності під час ліквідації наслідків стихійного лиха

Перед тим, як увійти у пошкоджений будинок (споруду), треба переконатися, чи не загрожує він обвалом; у приміщенні через небезпеку вибуху внаслідок скупчення газів неможливо користуватися відкритим вогнем (сірниками, свічками і таке інше).

Будьте обережні з обірваними і оголеними проводами, не допускайте короткого замикання.

Не вмикайте електроенергію, газ і водопровід доти, доки їх не перевірить комунально-технічна служба.

Не пийте воду із пошкодженого водопроводу або затоплених колодязів.

Дотримання заходів обережності в районі стихійного лиха дає змогу значно понизити складність і кількість травм.

Дії у можливій зоні стихійного лиха

- при загрозі стихійного лиха та отриманні «штормового попередження» необхідно уважно вислухати інформацію по місцевих каналах телебачення та радіо про обстановку (час, напрямок руху та силу вітру) та рекомендації щодо порядку дій;
- без нагальної потреби не займати телефонну лінію, оскільки неможливо буде додзвонитися при потребі до вас;
- зберігати спокій, попередити сусідів, надати допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку;
- при значній загрозі для життя можлива евакуація з небезпечної території, необхідно підготувати документи, одяг та зібрані найнеобхідніші й цінні речі, запас продуктів харчування на кілька днів, питну воду, медикаменти, кишеньковий ліхтарик, приймач на батарейках;
- вимкнути усі прилади з електромережі, перекрити газові крані, загасити вогонь у грубках;
- прибрати або закріпити речі, господарське майно на дворі та балконі, що може пошкодити вітер, обрізати сухі дерева, що можуть завдати шкоди вашому житлу. Поставити автомобіль у гараж;
- приготувати до небезпеки будинок та речі домашнього вжитку. Щільно зчинити вікна, двері, горищні люки та вентиляційні отвори; віконне скло за можливості захистити віконницями або щитами. Покласти у будинку на підлогу

- речі, що можуть впасти і спричинити травми. Не можна ставити ліжка або стільці, якими часто користується, біля вікна з великими шибками;
- отримавши «штормове попередження», не варто відправляти дітей у школу, дитячий садочок або на прогулянку. Для попередження паніки та травматизму треба навчити дітей дій під час стихійного лиха, постійно тримати їх перебування та заняття під контролем;
- за потреби або можливості перейти у більш стійку капітальну будівлю, сковатися у підвалі або віддаленому від дерев і будинків погребі;
- при отриманні штормового попередження не виганяти худобу на пасовище, розташуйте її у капітальному хліві, двері та вікна міцно зачинити;
- якщо ви у човні й отримали «штормове попередження» або бачите наближення поганої погоди, негайно пливти до берега, шукати безпечне місце, щоб перечекати негоду.

Дії під час стихійного лиха

Передусім не піддавайтесь паніці, зберігайте спокій, за необхідності надайте допомогу тим, хто її потребує: інвалідам, дітям, людям похилого віку, сусідам.

Закрійте вікна в будинку та відійдіть від них подалі, щоб у разі біди не поранитися уламками скла. Загасіть вогонь у грубах, вимкніть електро- та газопостачання.

Зберіть документи, одяг та найнеобхідніші й цінні речі, продукти харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, ліхтарик, приймач на батарейках. Перейдіть у безпечне місце. У будинку сковайтесь у внутрішніх приміщеннях без вікон – коридорі, ванній кімнаті, коморі або підвалі. Для отримання інформації ввімкніть приймач. Не користуйтесь ліфтами – електромережу в будинку можуть раптово вимкнути.

У разі, якщо стихійне лихо застало вас на вулиці, негайно найдіть надійний сковок поблизу. Не намагайтесь переходити з будівлі в будівлю – це небезпечно. З метою уникнення травматизму уникайте хитких будівель та будинків із хитким дахом.

Якщо ви на відкритій місцевості, щільно притисніться до землі, знайшовши будь-яке заглиблення (яр, канаву, кювет), голову захищайте одягом чи гілками дерев.

Під час їзди автомобілем, якщо наближається негода або є ознаки шторму, негайно зупиніться. Вийдіть з автомобіля, швидко ховайтесь у міцній будові або будь-якому приміщенні. Для збереження автомобіля за можливості поставте його подалі від будинків, дерев, хитких будівель.

Уникайте різноманітних споруд підвищеного ризику: мостів, естакад, трубопроводів, ліній електромереж, водойм, потенційно небезпечних промислових об'єктів та дерев.

Дії після стихійного лиха

Зберігайте спокій, заспокоюйте дітей та тих, хто дістав психічну чи фізичну травму внаслідок лиха, оцініть ситуацію.

Якщо маєте можливість та навички, надайте постраждалим домедичну допомогу, викличте кваліфіковану медичну допомогу тим, хто її потребує.

Ретельно огляньте своє житло, переконайтесь в його неушкодженості. Уважно перевірте зовнішнім оглядом стан мереж електро-, газо- та водопостачання.

Переконайтесь, що в будинку немає витоку газу. Попередньо не користуйтесь відкритим вогнем, освітленням, нагрівальними пристроями, газовими плитами. Перевірте, чи немає загрози виникнення пожежі. У разі потреби викличте пожежну охорону, інші відповідні служби.

Не виходьте на вулицю відразу після того, як вітер стих – через декілька хвилин небезпечний шквал може повторитися.

При виході з будинку дотримуйтесь правил безпеки.

Остерігайтесь частин конструкцій та предметів, які нависають на будівлях, а також обірваних дротів від ліній електромереж, розбитого скла та інших джерел небезпеки.

Для запобігання виникненню інфекційних захворювань необхідно вживати тільки кип'ячену питну воду.

Не користуйтесь ліфтами, оскільки електромережу можуть вимкнути для ремонтних робіт.

Для запобігання скупчення людей на місці руйнувань не поспішайте на огляд місця руйнування.

За потреби дізнайтесь у місцевих органах державної влади та виконавчих органах місцевого самоврядування адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

Дії в умовах грози та зливи

З отриманням «штормового попередження» виконати такі запобіжні заходи:

- зміцнити недостатньо тривкі конструкції;
- зачинити двері, приміщення на горищі, слухові вікна, вентиляційні отвори;
- великі вікна й вітрини оббити дошками;
- шибки заклеїти смужками паперу або тканини (за можливості вийняти);
- визанчити напрямок дії вітру;
- двері й вікна з підвітряної сторони залишити відкритими, щоб урівноважити внутрішній тиск у будівлі;
- з дахів, балконів, лоджій прибрать предмети, які при падінні можуть заподіяти людям травмувань;
- за можливості та необхідності вимкнути комунальні енергетичні мережі;
- відкрити допоміжні люки для пропускання води;
- з легких споруд людей перевести у місці будівлі або укрити в захисних спорудах цивільного захисту;
- припинити зовнішні роботи;
- запастися електричними ліхтарями, гасовими лампами, свічками;
- створити запаси води на 2–3 доби;
- підготувати похідні плитки, гасові плити, примуси;
- не забувати запастися продуктами харчування і медикаментами, особливо перев'язочними матеріалами;

- радіоприймачі і телевізори тримати постійно ввімкненими.

При перебуванні в будівлі

- треба стерегтися поранень осколками скла, що розлітається (відійдіть від вікон і станьте впритул до простінку);
- найбезпечнішим місцем є захисні споруди цивільного захисту (підвали або приміщення перших поверхів цегляних і кам'яних будинків);
- не виходить на вулицю одразу ж після послаблення віtru, тому що через кілька хвилин порив може повторитися;
- у окремих випадках потрібно триматися подалі від будівель і споруд, високих парканів, стовпів, дерев, щогл, опор, проводів тощо;

Забороняється знаходитися на шляхопроводах, наблизятися до місць зберігання легкозаймистих або хімічно - небезпечних речовин.

Памятайте, що найчастіше в таких умовах люди зазнають травмувань від уламків скла, шифера, черепиці, покрівельного заліза, зірваних шляхових знаків, від деталей оздоблень фасадів і карнизів, від предметів, що зберігаються на балконах і лоджіях.

Якщо ураган (смерч) застав вас на відкритій місцевості, краще сховатися у канаві, ямі, яру, будь-якій виїмці: лягти на дно заглиблення і щільно притулитися до землі. Знаходитись у пошкодженій будівлі небезечно: вона може обвалитися під новим натиском віtru.

Треба особливо стерегтися розірваних електропроводів: не виключена імовірність того, що вони під напругою.

Ухиляйтесь від ситуацій, при яких збільшується імовірність ураження блискавкою: не ховайтесь під деревами, які стоять окремо; не підходьте до ліній електропередач тощо.

Правила поведінки, виконання яких практично унеможливить трагічне зіткнення людини з грозовим розрядом

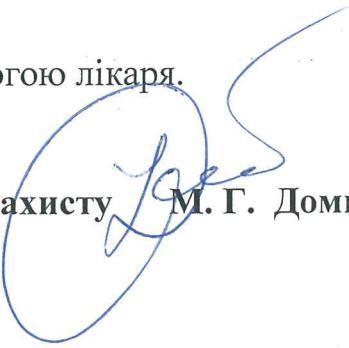
Якщо гроза застигла вас на вулиці, у полі, в лісі, на річці, то:

- не ховайтесь в невеликих спорудах, хатинах, будинках, наметах, тим паче серед островців дерев;
- краще в такому разі затаїтись у якомусь заглибленні;
- якщо вас двоє, троє чи більше, – не скупчуйтесь в укритті разом, а ховайтесь поодинці – можливе ураження блискавкою спричинить трагедію одному, а не всім, бо розряд, як відомо, перебігає через контакт людських тіл;
- бігти до сховища треба нешвидко і злегка пригнувшись, а не випростано на увесь згіст – розряди контактують із вищими точками, якою і може бути людська голова;
- перебуваючи у сховищі, ноги тримайте разом, а не нарізно звузивши площину можливого ураження розрядом;
- негайно треба позбавитись усіх металевих предметів, які є на вас чи при вас: лопати, сокири, ножі, браслети, навіть годинники – покладіть у захищенному місці далі від себе;

- не лягайте на землю, бо збільшує площу ураження розрядом, а краще сядьте, злегка нагнувши голову, аби вона не вивищувалася над предметами, які навколо вас;
- якщо відчули у схованці, що предмети що оточують вас, або частина споруд, скажімо, паркан, наче дзижчат чи якось відлунюють, негайно поміняйте схованку, бо тут небезпечно;
- якщо волосся на голові мовби ворушиться, а то й здибується, принаймні так вам здається, теж перейдіть в інше місце, бо тут накопичується електрична енергія, яка може «притягти» блискавку;
- коли вас застала гроза з довгими, особливо металевими предметами в руках (вудочками, граблями, вилами), не йдіть із ними, а покладіть подалі від себе і перечекайте негоду, а підете згодом, бо не варто ризикувати життям;
- під час грози ніколи не торкайтесь металевих споруд і залізних електроопор, опор мостів, дротяних огорож і подібних об'єктів із металу;
- навіть під час невеликої або короткочасної грози негайно припиніть прогулянку на велосипеді або верхи на коні – веломашину поставте подалі від себе, а коня прив'яжіть, бажано не до високого дерева і не до металевого стовпа чи паркану;
- в жодному разі не купайтесь та не плавайте на човні;
- у приміщенні вимкніть усі електроприлади з розеток;
- утримайтесь телефонувати, але якщо вже біда примусила викликати «швидку допомогу» чи пожежну бригаду, то зробіть це одразу ж після чергового грозового розряду, швидко використавши невеличку паузу до наступного.

Дії при ураженні потерпілого блискавкою

- розстібнути одяг, покласти на спину, підкласти валик із одягу під шию, щоб створити крачу прохідність дихальних шляхів;
- очистити порожнину рота від крові, слизу, блюзових мас за допомогою бинта або носової хустки, намотаної на вказівний палець;
- у разі відсутності дихання розпочати штучне дихання способом «рот у рот» або «рот у ніс»;
- у разі зупинки серця негайно почати одночасно робити закритий масаж серця та штучне дихання;
- не можна закопувати постраждалого в землю;
- у будь-якому разі негайно звернутись за допомогою лікаря.

Провідний фахівець з питань цивільного захисту М. Г. Домненко